

I.

M INDANNYIAN kikísérték Liliát a Charing Cross pályaudvarra: Philip, Harriet, Irma és maga Mrs. Herriton. Még Mrs. Theobald is vállalkozott az utazásra Yorkshire-ből Mr. Kingcroft kíséretében, hogy istenhozzádot mondjon egyetlen leányának. Miss Abbottot szintén számos rokon vette körül, és Liliát leküzdhetetlen kacagásra ingerelte a sok, egyszerre beszélő ember, akik annyi mindenfélét mondtak.

– Micsoda ünneplés! – kiáltotta az első osztályú fülkéből kikönyökölve. – Majd még azt hiszik, az uralkodóházhoz tartozunk. Ó, Mr. Kingcroft, kérem, szerezzen nekünk lábmelegítőt!

Az udvarias fiatalember elsietett, és a helyébe lépő Philip még utoljára tanácsok és utasítások áradatát zúdította Liliára: hol álljanak meg, hogyan tanuljon olaszul, mikor használják a szúnyoghálót, milyen képeket nézzenek meg.

– Ne feledd – mondta végül –, csak a járt útról letérve ismerheted meg az országot. Nézzétek meg a kisvárosokat, Gubbiót, Pienzát, Cortonát, San Gimignanót, Monterianót*. És az ég szerelmére, semmiképp se dőlj be annak az ostoba turistahiede-

* Gubbio Umbriában, Pienza, Cortona és San Gimignano Toszkánában van. A képzeletbeli Monterianót San Gimignanóról mintázta a szerző.

lemnek, hogy Itália csak afféle régészeti és képzőművészeti múzeum. Szeresd és próbáld megérteni az olaszokat, az emberek annyival csodásabbak, mint az ország!

– Úgy szeretném, ha te is velünk jönnél, Philip! – mondta Lilia. Hízelt neki, hogy sógora milyen szokatlan figyelemben részesíti.

– Én is szeretném. – Megtehetette volna, különösebb nehézség nélkül, ügyvédi munkája nem foglalta le olyannyira, hogy ne iktathatott volna közbe egy-egy nyaralást. De a család rossz szemmel nézte folytonos látogatásait a kontinensen, és ő maga előszeretettel képzelte, milyen sok a dolga ahhoz, hogy szabadságra menjen.

– Isten veletek, kedveseim, mindenki! Micsoda kavalkád! – Lilia a kislányára, Irmára pillantott, és úgy érezte, a pillanat némi anyai ünnepélyességet követel.

– Isten veled, édesem. Kérlek, légy jó, és mindig fogadj szót Nagyinak.

Nem anyjára célzott, hanem anyósára, Mrs. Herritonra, aki utálta, ha Nagyinak szólítják.

Irma komoly képpel nyújtotta csókra az arcát.

– Majd igyekszem – mondta megfontoltan.

– Hogyne, biztosan szót fogad majd – mondta Mrs. Herriton, aki a zúrnavartól kissé távolabb állt gondolataiba merülve. De Lilia már Miss Abbottot szólongatta, magas, komoly, rokonszenves fiatal útitársnőjét, aki szemérmesebben búcsúzkodott a vágány mellett.

– Caroline, Caroline, kedves! Szálljon fel gyorsan, különben a kísérelője egyedül utazik el!

Philip, akit Itália gondolata mindig megrészegített, ismét rákezdte, felsorolta a Liliára váró utazás csodás állomásait, Airolo harangtornyát, amely valósággal fölébe tornyosul, és megjósolja a jövőt, amint kibukkan a Szent Gotthárd alagútból, a Ticino folyót és a Lago Maggiore látképét, amint a vonat fölűszik a Monte Ceneri emelkedőjén, Lugano és Como látképét és a mindjobban köréje sűrűsödő Itáliát, majd az érkezést első szálláshelyére, amikor hosszú kocsizás után a sötét és piszkos utcákon, a csörömpölő villamosok között és hunyorgó utcai ívlámpák fényében végre megpillantja a milánói dóm támpilléreit.

– A zsebkendők és gallérok – kiáltotta Harriet – az intarziás dobozban vannak! Kölcsönadtam neked az intarziás dobozomat!

– Drága jó Harry! – Lilia még egyszer megcsókolt mindenkit, és egy pillanatnyi csend állt be. Mindannyian kitarotán mosolyogtak, kivéve Philipet, aki köhögni kezdett a ködtől, és az idős Mrs. Theobaldot, aki sírva fakadt. Miss Abbott fölszállt a kocsiba. Maga a kalauz zárta be az ajtót, és megnyugtatta Liliát, minden rendben lesz. A vonat megindult, mindannyian megindultak vele együtt, tettek pár lépést, zsebkendőjüket lobogtatták, és vidáman utánakiabáltak. Ebben a pillanatban tűnt föl Mr. Kingcroft, két végénél fogta a lábmelegítőt*, mint valami tálcát. Sajnálkozott a késlekedés miatt, és remegő hangon szólt Lilia után:

* A lábmelegítő hosszú ideig a fűtés egyetlen fajtája volt a vonatokon, ám 1905-re kezdett kimenni a divatból.

– Isten vele, Mrs. Charles! Érezze jól magát, és Isten legyen Önnel!

Lilia mosolygott és bólintott, de azután a lábmelegítő bizzar látványán nem tudott felülkerekedni, és ismét elnevette magát.

– Ó, jaj, kérem, ne haragudjék – kiáltotta –, de annyira mulatságosan fest! Mind olyan mulatságosak, ahogy integetnek, ó, jaj nekem! – Önfeledten kacagott, és lassan elnyelte a köd.

– Micsoda szertelen jókedv egy ilyen hosszú út kezdetén – jegyezte meg Mrs. Theobald a szemét törölgetve.

Mr. Kingcroft ünnepélyesen bólongatott egyetértése jeléül.

– Bárcsak megkaphatta volna Mrs. Charles a lábmelegítőt! – szólt. – De ezek a londoni kalauzok rá sem hederítenek egy magamfajta vidéki fickóra.

– Maga igazán mindent megtett – felelte Mrs. Herriton. – És nagyon önzetlennek tartom, amiért elhozta Mrs. Theobaldot olyan messziről ebben az időben. – Ezután meglehetősen kurtán-furcsán kezét rázott vele, és hagyta, hadd vigye vissza Mrs. Theobaldot ugyanolyan messzire.

Az ő otthona, Sawston, London közelében volt, így a teaidőt sem késték le. Az ebédlőben teáztak, Irma kapott egy tojást, hogy a kedvében járjanak. A két hetes nyüzsgés után a ház furcsán csöndesnek tűnt, még a szűkszavú beszélgetés is akadozott. Megvitatták, vajon az utazók elérték-e már Folkestone-t, vajon viharos lesz-e a tenger, és ha igen, mi lesz szegény Miss Abbott-tal.

– És Nagyi, mikor ér a vitorlás Olaszországba? – kérdezte Irma.

– Nagymama, kedvesem, nem Nagyi – javította ki Mrs. Herriton, és megcsókolta. – És nem vitorlás, hanem hajó vagy gőzös. A vitorlásnak vitorlája van. A mama nem végig hajóval megy. Ha megnézed Európa térképét, meglátod, miért. Harriet, kérlek. Menj Harriet néniel, ő majd megmutatja neked a térképen.

– Igenis! – felelte a kislány, és maga után húzta a kelletlen Harrietet a könyvtárszobába. Mrs. Herriton egyedül maradt a fiával. A hangulat azonnal bizalmassá vált.

– Új Élet kezdődik – mondta Philip*.

– Szegény gyermek, mennyire közönséges! – mormogta Mrs. Herriton. – Kész csoda, hogy csak ennyire. De a vonásaiban van valami szegény Charlesból.

– No meg – ó jaj! – az idős Mrs. Theobaldból. Micsoda réműletes egy jelenség! Azt hittem, az az asszony ágyhoz kötött, ráadásul gyengeelméjű. Ugyan minek jött oda?

– Mr. Kingcroft vette rá. Ebben biztos vagyok. Látni akarta Liliát, és ez volt az egyetlen módja.

– Remélem, most elégedett. Úgy vélem, a sógor-nőm nem különösebben tüntette ki magát ezzel a búcsúzódással.

Mrs. Herriton összerázkódott.

* Az „Új Élet kezdődik” Dante La Vita Nuova-jára tett számos utalás egyike.

– Mindegy, mindegy, lényeg, hogy végre elment – és Miss Abbott-tal ment. Keserves még csak elgondolni is, hogy egy harminchárom éves özvegy-asszonynak egy tíz évvel fiatalabb lány gondoskodására van szüksége.

– Sajnálom Miss Abbottot. Szerencsénkre legalább egy udvarló Angliában marad. Mr. Kingcroft nem mozdulhat innen a termés vagy a klíma, vagy ki tudja mi miatt. Különben sem hiszem, hogy ma sokat javított volna az esélyein. Akárcsak Liliának, neki is különös érzéke van ahhoz, hogy nyilvánosság előtt nevetségessé tegye magát – mondta Philip.

– Ha egy férfinak nincsen jó neveltetése, nincsenek összeköttetései, nem jóképű, nem okos és nem is gazdag, előbb-utóbb még Lilia is kiadja az útját – felelte Mrs. Herriton.

– Nem. Szerintem ő bárkivel megelégszik. Még az utolsó pillanatban is, amikor a bőröndjei már becsomagolva sorakoztak, az áll nélküli segédlelkész szédítette. Egyik segédlelkésznek sincs álla, de Lilia áldozatának még a tenyere is nyirkos! A parkban bukkantam rájuk. Mózes öt könyvéről beszélgettek.

– Teremtőm! Lilia egyre rosszabb, ha ez egyáltalán lehetséges! Mentő ötlet volt részedről ez az itáliai utazás!

Philip felvidult a kis bóktól.

– Különös, mennyire lelkesedett; folyvást kérdezősködött tőlem, én pedig természetesen boldogan válaszoltam. Nem kérdés, Lilia igazi nyárspolgár, döbbenetesen tudatlan és a művészeti ízlése álságos. Persze már az is valami, hogy egyáltalán van ízlése. Bár meggyőződésem, hogy Itália valóban meg-

tisztít és megnesemesít minden odalátogatót. Itália a világ iskolája és játszótere egyben. Tulajdonképpen Lilia javára írandó, hogy oda akar menni.

– Bárhová elmenne – mondta az anyja, aki megelégtelte Itália magasztalását. – Caroline Abbott-tal a legnagyobb fáradságunkba került lebeszélni őt a francia Riviéráról.

– Ugyan, anyám, ugyan. Itália nagyon is vonzotta. Ez az utazás igazi fordulópont számára. – Philip szeszélyesen romantikusnak látta a helyzetet: részben vonzónak, részben taszítónak érezte, hogy ez a közönséges nő azokra a helyekre utazik, amelyeket ő annyira szeret és csodál. Miért ne változhatna meg Lilia is? Hiszen a gótokkal is ez történt.

Mrs. Herriton nem hitt a romantikában, sem az átváltozásban, sem a történelmi párhuzamokban, sem semmi másban, ami megzavarná a hétköznapi életet. Gyakorlottan témát váltott, mielőtt Philip tűzbe jött volna. Kisvártatva Harriet is visszatért, miután letudta a földrajzleckét. Irma korán lefeküdt, a nagyanyja takargatta be. Ezután a két hölgy kézimunkázott és kártyázott. Philip olvasott. Mindannyian visszatértek csendes és hasznos életükhöz, s megszokítás nélkül folytatták egész télen át.

Kis híján tíz éve történt, hogy Charles beleszeretett Lilia Theobaldba a szépsége miatt, és ez idő alatt Mrs. Herritonnak egyetlen perc nyugalma nem volt. Hat hónapon keresztül áskálódott, hogy megakadályozza a házasságot, és amikor az mégis bekövetkezett, újabb feladatot vállalt: menyé felügyeletét. Liliát úgy kellett átkormányozni az életen, hogy lehetőleg ne hozzon szégyent a családra, amelybe

beházasodott. Ebben segítségére volt Charles, a lánya, Harriet, és amint elég érett lett hozzá, a család esze, Philip. Irma születése tovább bonyolította az életet. Az idős Mrs. Theobald szintén igyekezett beavatkozni a dolgokba, ám szerencsére az ő állapota hanyatlani kezdett. Megerőltetést jelentett számára elhagyni Whitbyt, és Mrs. Herriton, amennyire töle telt, lebeszélte erről a megerőltetésről. A gyermekekért folyó különös párharcot megvívta, és el is dőlt hamar. Irma az apja családjához tartozott, nem az anyjához.

Charles meghalt, és a harc újramezdődött. Lilia megpróbált a sarkára állni, ragaszkodott ahhoz, hogy ő gondoskodik Mrs. Theobaldról. Mrs. Herriton minden kedvességét latba vetette, és lebeszélte erről. Végül béreltek Lilia számára egy házat Sawstonban, ahol már három éve lakott Irmával, folyamatosan kiszolgáltatta néhai férje családjának és nevelő célzatú befolyásuknak.

Ritka yorkshire-i látogatásainak egyikén újabb nehézség támadt. Lilia megvallotta egy barátnőjének, mennyire kedvel egy bizonyos Mr. Kingcroftot, de persze eljegyzésről szó sincs. A hír Mrs. Herriton fülébe jutott, aki azonnal tollat ragadott, kérdezősködött, és kinyilvánította, hogy Lilia vagy eljegyzi magát vagy nem, mert közbülső állapot nem létezik. Hatásos levél volt, hallatlanul felzaklatta Liliát. Menten faképnél hagyta Mr. Kingcroftot, pedig még csak „felmentő sereg” érkezésével sem fenyegették. Sawstonba visszatérve sokat sírt és bocsánatot kért. Mrs. Herriton megragadta az alkalmat, és még a korábbiaknál is szigorúbban beszélt az öz-

vegyi és anyai kötelességekről. Ám a dolgok ettől sem mentek simábban. Lilia nem találta a helyét a sawstoni matrónák között. Nem volt jó háziasszony, valósággal vergődött a háztartási gondok szorításában. Mrs. Herritonnak, akinél hosszú évekig megmaradtak a cselédek, gyakran kellett beavatkoznia és rendet teremtenie. Lilia hagyta, hogy Irma indokolatlanul hiányozzék az iskolából, ráadásul megengedte, hogy gyűrűt viseljen. Megtanult kérempározni, mert azt remélte, így valami életet visz a környezetébe, és egy vasárnap este végigkerekezett a High Streeten, majd leesett a kanyarban, a templomnál. Ha nem rokon, mulattak volna rajta. Ezt már Philip is megelégette – pedig ő elméletben szerette semmibe venni az angol konvenciókat –, és olyan dorgálásban részesítette, amelyet Lilia holta napjáig megemlegetett. Ugyanekkor fény derült arra, hogy Lilia továbbra is engedélyezte, hogy Mr. Kingcroft „barátilag” leveleket írjon neki, sőt ajándékokat küldjön Irmának.

Philipnek eszébe jutott Olaszország, és ez mentő ötletnek bizonyult. Caroline, a drága, józan Caroline Abbott, aki kétsaroknyira lakott tőlük, társat keresett egyéves utazásához. Lilia felmondta a ház bérletét, eladta a bútor felét, a másik felét Irmával együtt Mrs. Herritonra bízta, és a tervbe vett környezetváltozás céljából általános helyeslés közepette már útra is kelt.

A tél folyamán gyakran írt nekik, gyakrabban, mint az anyjának. Leveleiből csupa rajongás áradt. Firenze egyszerűen elragadó, Nápoly egy álom, de rossz szagú. Rómában az ember csak ül és néz.

Philip mindazonáltal kijelentette, hogy Lilia fejlődik. Különösen öröme szolgált, amikor Lilia kora tavasszal ellátogatott az általa javasolt kisvárosokba. „Ezek a helyeken, a járatlan utakon, írta, az ember valóban a lényeg közelében érzi magát. Reggelenként egy gótikus ablakból kinézve képtelenségnek tűnik, hogy a középkor már elmúlt.” A levél Monterianóban kelt, és a csodás kisváros nem is tehetségtelen leírásával zárult.

– Elégedett, már az is valami – jegyezte meg Mrs. Herriton. – Senki nem élhet együtt Caroline Abbott-tal három hónapig úgy, hogy ne válna javára.

Ebben a pillanatban Irma megérkezett az iskolából, Mrs. Herriton pedig felolvasta neki anyja levelét, gondosan kijavítva mindennemű nyelvtani pontatlanságot, mert a szülői tekintély elkötelezett híve volt. Irma udvariasan figyelt, ám hamarosan a hokira terelte a szót, amely mostanában minden percét lekötötte. Aznap délután a csapatzászló színeiről kellett szavazniuk: sárga és fehér vagy sárga és zöld? Kíváncsian várta a nagymamája véleményét.

Mrs. Herritonnak természetesen volt véleménye, amit higgadtan ki is fejtett, ellentétben Harriettel, aki szerint egy gyermek ne foglalkozzék színekkel, és Philippel, aki szerint mindegyik csúf. Mrs. Herriton kis híján büszke volt Irmára, aki roppant sokat fejlődött, és már semmiképp sem illett rá a rémséges szégyenbélyeg: közönséges gyermek. Mrs. Herriton mindent elkövetett, hogy illemre nevelje, mire anyja visszatér. Egyetlen szava sem volt hát az utazók ráérős tempója ellen, sőt, maga javasolta, akár meg is hosszabbíthatják az egy évet, ha kívánják.

Lilia következő levele is Monterianóból érkezett, amitől Philip egészen fellelkesült.

– Már egy hete ott időznek! – kiáltotta. – Ennél többet magam sem szántam volna rá. Elbűvölhette őket a hely, pedig a hotel nem túlságosan kényelmes.

– Nem értem én az embereket – mondta Harriet. – Mit csinálhatnak egész álló nap? Ha jól tudom, ott még templom sincs.

– De ott a Santa Deodata, az egyik leggyönyörűbb templom egész Itáliában!

– Anglikán templomra gondoltam, ez magától értetődik – felelte Harriet kimerően. – Lilia megígérte nekem, hogy vasárnaponként mindig nagyvárosban lesz.

– Ha a Santa Deodatába megy misére, több szépségben és őszinteségben lesz része, mint Európa összes Mosókonyhájában.

Mosókonyhának csúfolta a szűkös és lehangoló külsejű St. James-templomot, amelyet nővére előszeretettel látogatott. Harriet rossz néven vett minden lekicsinylő megjegyzést a templomról. Mrs. Herritonnak kellett közbelépnie.

– Ugyan, kedveseim, hagyjátok ezt. Hallgassátok Lilia levelét. „Imádnivaló ez a hely, nem is tudom, hogyan köszönjem meg Philipnek, amiért felhívta rá a figyelmemet. Nem pusztán különleges, de itt az olaszokat a maguk romlatlan egyszerűségében és bájában figyelheti meg az ember. A freskók csodásak. Caroline, akit napról napra jobban szeretek, elmélyülten rajzol.

– Ízlés dolga! – jegyezte meg Harriet, aki minden közhelyet úgy nyilatkoztatott ki, mintha leg-

alábbis epigramma volna. Itália különösen epésé tette, pedig sohasem járt ott, a kontinensről kizárólag egy-egy hathetes látogatás alkalmával szerzett tapasztalatokat Svájc protestáns felén.

– Jaj, ez a Harriet javíthatatlan! – mondta Philip, amint a nővére kiment. Anyja nevetett, és megkérte, ne gonoszkodjék, de az iskolából hazatérő Irma megjelenése elejét vette a további vitának. A gyermekek nem csak a tanmesékben teremtenek békét.

– Várj csak, Irma – szólt Philip. – Épp az állomásra indulok, és abban a szerencsében lehet részed, hogy velem tarthatsz.

Együtt indultak el. Irma nagyon örült, ám a társalgás akadozott, mert Philip nem értett a kicsik nyelvén. Mrs. Herriton még üldögélt egy darabig a reggelizőasztalnál, újraolvasta Lilia levelét. Ezután segítette a szakácsnőnek leszedni, megrendelte a vacsorát, és mivel kedd volt, a szalon takarításának napja, eligazította a szobalányt. Ragyogó idő és korán volt még, úgy gondolta, kertészkedik egy kicsit. Szólt Harrietnek, aki már kiheverte a St. Jamest ért sértést, együtt mentek a konyhakertbe, és elvetettek néhány korai zöldséget.

– Utoljára hagyjuk a borsót, az a legjobb mulatság – mondta Mrs. Herriton, akinek különleges képessége volt az, hogy a munkát valóságos élvezetnek tekintse. Mindig pompásan kijött idősödő lányával, holott nem sok közös vonásuk akadt. Harriet nevelése majdhogynem túl tökéletesre sikerült. Philip szerint Harriet egyszer lenyelte az összes fő erényt, de nem tudta megemészteni őket. Istenfélő volt és hazafias, a család legfőbb erkölcsi támasza, mégis hi-

ányzott belőle az a rugalmasság és tapintat, amelyet anyja oly nagyra értékelt és elvárt volna. Harriet, ha hagyják, nyíltan szakít Liliával, sőt ami még rosszabb, Philippel is két évvel ezelőtt, amikor az hazatért teli szenvedélyes rajongással Itália iránt, és csúfot úzött Sawstonból meg az itteni szokásokból.

– Ez gyalázat, anyám! – háborgott. – Philip kinevet mindent, a könyvklubot, a vitakört, a whistszalont, a jótékonysági vásárokat. Az embereknek ez nem tetszik. Mi lesz a jóhírünkkel? Egy megosztott családnak nincs jövője.

Mrs. Herriton emlékezetes szavakkal válaszolt: – Hagyjuk rá, mondjon Philip, amit akar, cserébe mi is azt teszünk, amit mi akarunk. – Harriet bele nyugodott.

Először az unalmasabb zöldségeket vetették el, és amikor nekiláttak a borsónak, már a jól végzett munka kellemes fáradtsága töltötte el őket. Harriet kifeszített egy spárgát, hogy a sor egyenes legyen, Mrs. Herriton egy hegyes végű bottal kis barázdát húzott a spárga mentén. A végén órájára nézett.

– Tizenkét óra! Már megjött a második posta. Szaladj, nézd csak meg, jött-e levél.

Harrietnek nem akaródzott mennie. – Végezünk előbb a borsóval. Úgysem jött levél.

– Nem, drágám, kérlek, menj. Én elvetem a borsót, te majd betakarod földdel – csak ügyelj, észre ne vegyék a madarak!

Mrs. Herriton gondosan és egyenletesen potyogtatta kezéből a borsószemeket, és a sor végére érve megállapította, hogy soha nem vetett még szebben. A borsó ráadásul drága volt.